

צא

דף ל"ה

ד) נתגלגל חוץ לתחום וכו'. ופירש"י דאינו עירוב הואיל ולא מצי למיזל למשקלי, והתוס' פי' שאפילו מצי למשקלי אבל כיון דאם קנה שביתה במקום שנתגלגל העירוב הי' עומד עתה חוץ לתחום לכן תקנו רבנן שלא יהי' עירוב, והריטב"א פי' דאף דמצי לאתויי אבל כל שהוא חוץ לתחום ביתו אין קונה לו עירוב כיון שאינו יכול ללכת שם בהיתר גמור, ומציין המגי' שם לדברי הבית מאיר שביאר כוונת הריטב"א דדוקא היכא שאיסור שבות צדדי מונע קנין העירוב אמרינן דכיון שאינו אלא שבות הוי עירוב, אבל כשאיסור תחומין הוא האוסר הקנין, בזה לא אמרינן שיקנה העירוב כיון שעכ"פ אסור מאיסור תחומין, ע"ש.

ה) דבעי מרא וחצינא. פי' הריטב"א דבזה יש איסור דאורייתא של בונה (כבית) או של חורש (בשדה) היכא דעביד בארעא דידי' דהוי מלאכה הצריכה לגופה, ומבואר שיטתו דאילו במלאכה שא"צ לגופה מותר בין השמשות לשיטת רבי, אולם ע' בפרמ"ג באשל אברהם סי' שמ"ב הו"ד במשנה ברורה שם סק"א דמלאכה שאינו צריך לגופה חמור משאר איסור דרבנן ואסור בכל גווני, וכן כתב במאירי כאן.

ו) קסבר ר"מ תחומין דאורייתא. ומבואר דאי הוי דרבנן הוי אמרינן ספק דרבנן לקולא, וכן הוא אליבא דר' יוסי (עכ"פ לדעת רש"י והרמב"ם וכדיתבאר לקמן לו.). והק' הרע"א (במערכה ד', והובא בחי' רע"א זכרון יעקב לקמן על דף לח.). דתוס' ביצה יד. כתב דלא אמרינן ספק

דף ל"ה

א) נמצא המפתח בין בעיר בין בשדה אין עירובו עירוב וכו'. ופירשו רש"י ותוס' דנמצא המפתח בשבת אף שהי' אבוד בין השמשות, וכתב התוס' הרא"ש שביאר דכיון דרגיל הוא שימצא קרינן בי' שפיר הוא ועירובו במקום אחד. ובהא דהגמ' הוצרך להוסיף דמיירי שנמצא המפתח, ע' במהר"ם דהגמ' הוצרך להוסיף עכשיו דנמצא המפתח דאל"ה הוי ר' אליעזר רק קולא ולא חומרא ובמשנה מבואר דר"א מחמיר, וע"כ דר"א מיקל רק כשהוא נמצא אבל אם לא נמצא אוסר (והת"ק מיקל ביו"ט גם בלא נמצא), וע' ברש"ש.

ב) בשדה אין עירובו עירוב כרבנן. והמהרש"ל מוחק מילת "כרבנן" וכן בהגהות הב"ח כאן, אבל הבעל המאור (צוין בנהש"ס) ור' יהונתן פי' הכוונה כרבנן דסברי דאין היתר לילך פחות פחות מדי' אמות, וע' ברש"ש.

ג) במנעול וקטיר עסקינן ובעינן סכינא למפסקי' וכו'. ופירש"י דאף דאסור לחתוך מדרבנן אבל כיון דהוא שבות לא גזרו עליו בין השמשות, והק' התוס' דא"כ אפי' לר' נחמי' יהא מותר דטלטול סכין אינו אסור אלא מדרבנן, ותו' הרע"ב במשניות דהואיל ואיכא תרתי טלטול הסכין וחתירת החבלים אפילו רבי מודה דגזרו, וע"ש בתורעק"א שהקשה דהא באילן למטה מי' ג"כ הוי ב' שבותים דמוציא מכללית לרה"ר וגם משתמש באילן, ומביא שכן הקשה בשו"ת שער אפרים, וע' באבן העזר כאן מש"כ בזה.

צב

דף ל"ה

טמא או נשרף אמרינן דודאי היה כן מעיקרא וא"כ ליכא למימר ספק טומאה ברה"ר טהור. [ולכאור' דבריו דחוקים דמנ"ל להש"ס דהוי ודאי דלמא הוי ספק, ואסור משום ספק דאורייתא לחומרא, ועוד דלמא לא מהני כלל מה שיש חזקה של השתא והא דאסור הוא משום חזקת תחום ביתו, ועוד קשה מאוד דאם ס"ד של הש"ס דהוי ודאי א"כ למה הוי חמר גמל ולמה לא הוי לו תחום ביתו בתורת ודאי וצ"ע.] ולשיטת הפר"ח ק"י הובא בש"ש ש"א פ"א דספק טומאה ברה"ר ספקו טהור הוא משום חזקה ניחא וכן הוא שיטת התוס' סוטה כח: ונזיר נז. וע"ז כו. אבל להש"ש שם שסובר דטהור אף בלא חזקה, וכן הוא שיטת התוס' נדה ב. וחולין ט: קשה, וכן העיר השערי יושר ש"ג פ"ה עיי"ש מה שתי' בזה.

חזקת תחום ביתו

חזקת תחום ביתו (ח) תוד"ה אמר ר' ירמיה וכו'. התוס' הק' למה לא תי' הגמ' דבמשנה גרע שיש חזקה שלא עירב דמוקמינן לה בחזקת תחום ביתו, (וכתב 1) דאם נאמר דלא חשיב ליה הש"ס להאי חזקה הוי אתי שפיר אבל רש"י סבר שיש חזקה כזו, והתוס' הרא"ש החליט שאין חזקה כזו וכתב הטעם משום "דלא שייך עירוב בערב שבת ולא מקרי חזקה אלא בדבר שהיינו צריכין לה עד עתה", וכן דייק הנו"ב מהרמב"ם דליכא חזקה כזה, והרשב"א והריטב"א והחי' הר"ן סוברים דבאמת יש חזקה כזה אבל השתא סבר הגמ' דכיון דהניח עירוב א"כ יצא מהחזקה ואף שיש ספק על העירוב בזו אנו מוקמינן העירוב על חזקתה, (והרשב"א והחי' הר"ן סברי דרק בהס"ד אמרינן כן אבל לרבא אף בהניח

דרכנן לקולא היכי דיוצא לנו ב' קולות דסתרי אהדדי, וא"כ הכא דיש קולא וחומרא בין בתחום ביתו בין בתחום של עירובו איך נאמר ספק דרכנן לקולא. ותי' דלצד ביתו ודאי אסור משום החזקה שהעירוב קיים ולכן מותר לצד עירובו, אבל זהו רק אם נאמר שחזקת תחום ביתו אינו חזקה (כצד א' בתוס' וכשיטת תוס' הרא"ש והרמב"ם שמוכא לקמן על תוד"ה ר' ירמיה) דאם חזקת תחום ביתו הוי חזקה אין תי' זה מספיק דהוי חזקה כנגד חזקה. ולכן תי' דכיון דרוצה לעקור עצמו מביתו וע"י ספק דרכנן לקולא יכול לקיים עירובו א"כ הוא עקר עצמו מביתו ואסור בתחום ביתו בתורת ודאי עיי"ש, ועיין בזה גם בקהלות יעקב סי' י"ג.

(ז) תוד"ה (ספקו טהור) [ר"מ מטהר]. כך הגיה הנו"ב יורה דעה קמא ס"ה (סוף התשובה ד"ה ומה שתמה מעלתו) כמבואר בגליון וקאי דבור זה רק על הברייתא של נגע בא' בלילה דזה הוי דוקא ברה"ר, משא"כ הברייתא של טמא דרכנן בספק טבילה זה טהור אפי' בהר"י דלא אמרינן ספק טומאה ברה"י ספקו טמא אלא גבי ספק נגע וכדומה, משא"כ ספק טבל דהוי סוף טומאה וכדאיתא נדה ג., וכן הוא מוכח בתוס' ד"ה כל הטמאות שהתוספתא הוא על נגע בא' בלילה.

חזקת תחום ביתו

והשואל הק' להנו"ב שם (ד"ה ומה שכתב מעלתו) דאם טעמא דר"מ הוא משום ספק טומאה ברה"ר מה קשה עליו מתחומים דליכא למימר שם ספק טומאה ברה"ר, ותי' הנו"ב דכיון דבתחומים לא אזלינן בתר חזקה א"כ מוכח דכל שעכשיו הוא

צג

דרכנן ואזלינן בתר חזקה משא"כ לרבה ולרב יוסף דלא ס"ל כן.

והרשב"א והריטב"א כתבו דלרבה ורב יוסף הא דלא אזלינן בתר חזקה בתרי ותרי הוא רק אליבא דר"מ אבל ר' יוסי פליג וסבר דגם בתרי ותרי אזלינן בתר חזקה ולכן הוי עירוב, (ובסמוך יבואר אם טעמא דר' יוסי הוא משום חזקה, או טעמיה הוא משום דכיון דעירוב דרכנן אמרינן ספק דרכנן לקולא אף אי ליכא חזקה).

דף ל"ו

(א) רש"י בד"ה הכא וכו'. ומשום חדא חזקה לא מרעינן סהדי וכו' עכ"ל. ומדויק בדבריו דגם רבא סובר דר' מאיר הוא רק בתרי ותרי, דאל"כ הוי אומרים דהוי עירוב אפי' לר"מ דס"ל תחומים דאורייתא משום החזקה, וכן דייק הריטב"א. והק' הריטב"א הא יש כאן חזקת תחום ביתו ות"י דלא אמרינן חזקת תחום ביתו משום דהניח העירוב אבל ברשב"א מבואר שבאמת לרבא אזלינן בתר תחום ביתו אע"ג שהניח העירוב.

עוד ת"י הריטב"א בשם הר"מ בר שניאור דאין אנו הולכים בתר חזקת תחום ביתו דאין לנו לדון חזקה אלא מדבר שהספק בא ממנו, וכן כתב הרבינו פרץ לעיל על קושיית הגמ' מנגע בא' בלילה.

(ב) קשיא דר' יוסי אדר' יוסי וכו'. עיין בסוגיא ג' תירוצים. והנה ברשב"א (שו"ת ת"א) כתב השואל דמבואר בסוגיין דלא

דף ל"ו

עירוב יש לו חזקה של תחום ביתו, אבל הריטב"א שם בשם רש"י סובר דאף במסקנא לא אמרינן חזקת תחום ביתו היכי שהניח עירוב וכמו שנכתוב שם.)

והתוס' תי' 3) דאה"נ הגמ' היה יכול לתרץ דשאני תחומים שיש חזקת תחום ביתו אבל הגמ' רצה הגמ' לתרץ דאף אם ס"ל תחומין דרכנן היה אסור משום התרי ותרי, ותמה על זה הרע"א והגאון יעקב דכתרי ותרי כמו שלא אמרינן חזקת העירוב כמו כן לא אמרינן חזקת תחום ביתו ולכן גם בתרי ותרי צריך להיות מותר משום ספק דרכנן לקולא, [נמשמע דסברת תוס' הוא דעל גוף הנדון שהעידו העדים דהיינו התרומה או אמרינן שליכא כאן חזקה, אבל על חזקת תחום ביתו שהעדים אינם מעידים על זה חזקה זו קיימת אף בתרי ותרי, ועי'].

והתוס' רבינו פרץ תי' 4) דאין לנו לילך בתר חזקת תחום ביתו שהרי מקור של ספק שלנו הוא בהעירוב ואין לנו לילך בתר חזקה אלא בדבר שאירע בו הספק, וכן הוא סברת הר"מ בר שניאור הובא בהריטב"א לקמן על תי' רבא.

(ט) רבה ורב יוסף דאמרי תרוויהו הכא בב' כיתי עדים עסקינן וכו'. וכתב הרע"א דאפשר לומר דרבה ורב יוסף הולכים בזה לשיטתם יבמות לא. דתרי ותרי ספקא דאורייתא ולא אזלינן בתר חזקה, ורבא סבר כמסקנת הגמ' שם דאף במקום תרי ותרי אזלינן בתר חזקה. ולכן הק' הרע"א על תוס' ד"ה הכא דמה מקשה התוס' מכתובות שהולך בשיטת תרי ותרי ספקא